

Sygn. akt I ACa 968/14

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 30 grudnia 2014 r.

Sąd Apelacyjny w Poznaniu, I Wydział Cywilny w składzie:

Przewodniczący:	SSA Jan Futro
Sędziowie:	SA Roman Stachowiak SA Piotr Górecki (spr.)
Protokolant:	starszy sekretarz sądowy Sylwia Woźniak

po rozpoznaniu w dniu 30 grudnia 2014 r. w Poznaniu

na rozprawie

sprawy z powództwa **G. K. i B. K.**

przeciwko **M. K.**

o zobowiązanie do złożenia oświadczenia woli

na skutek apelacji powodów

od wyroku Sądu Okręgowego w Koninie

z dnia 12 czerwca 2014 r., sygn. akt I C 163/13

1. **oddala apelację;**

2. **zasądza od powodów na rzecz pozwanej kwotę 2.700 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu apelacyjnym;**

3. **przyznaje na rzecz adwokata R. M. od Skarbu Państwa (Sąd Okręgowy w Koninie) 3.321 zł brutto tytułem wynagrodzenia za udzieloną z urzędu powodom pomoc prawną w postępowaniu apelacyjnym.**

P. Górecki J. Futro R. Stachowiak

UZASADNIENIE

Powodowie G. i B. K. wnieśli o zobowiązanie obdarowanej pozwanej M. K. do złożenia oświadczenia woli przeniesienia na powodów udziału 1/2 we współwłasności nieruchomości położonych :

- we wsi D. i Z., gmina Z., oznaczonej nr geodezyjnym (...) o łącznej powierzchni 1,500 ha;

- we wsi D., W. W., W., Huta (...), Z. oznaczonej nr geodezyjnymi (...) łącznej powierzchni 6,9000 ha;

- we wsi Huta (...), gmina Z. oznaczonej nr geodezyjnymi (...) o łącznej powierzchni 1.0800 ha dla której Sąd Rejonowy w Słupcy prowadzi księgę wieczystą KW nr (...) oraz udziału 1/2 we współwłasności ciągnika rolniczego (...) o numerze rejestracyjnym (...).

Pozwana wniosła o oddalenie powództwa oraz o zasądzenie kosztów postępowania.

Sąd Okręgowy w Koninie wyrokiem z dnia 12 czerwca 2014 r. powództwo oddalił i rozstrzygnął o kosztach postępowania (sygn. akt I C 163/13).

Powyższe rozstrzygnięcie zapadło w oparciu o następujące ustalenia faktyczne.

W dniu 18 listopada 2006 r. pozwana zawarła związek małżeński z P. K.. Rodzice P. K. - powodowie B. i G. małżonkowie K. - byli właścicielami:

1) niezabudowanej nieruchomości rolnej, położonej we wsi D. i Z., gmina Z., ozn. nr geod. (...) łącznej powierzchni 1.5000 ha dla której w Wydziale Ksiąg Wieczystych Sądu Rejonowego w Słupcy prowadzona jest księga wieczysta pod oznaczeniem KW nr (...);

2) gospodarstwa rolnego położonego we wsi D., W. W., W., Huta (...), gmina Z., ozn. nr geod. (...) o łącznej powierzchni 6.900 ha, które nie posiadała założonej księgi wieczystej ani zbioru dokumentów;

3) nieruchomości rolnej, położonej we wsi Huta (...), gmina Z., ozn. nr geod. (...) o łącznej powierzchni 1.0800 ha, która nie posiadała założonej księgi wieczystej ani zbioru dokumentów.

W dniu 8 lutego 2007 r. w Kancelarii Notarialnej M. C. została zawarta pomiędzy powodami B. i G. małżonkami K. a P. K. i pozwaną M. K. umowa przekazania gospodarstwa rolnego w zamian za uzyskanie renty strukturalnej. Powodowie nieodpłatnie przekazali swojemu synowi i synowej - pozwanej w/w nieruchomości oraz ciągnik rolniczy marki (...) o nr rej. (...). Przedmiotem umowy było nabycie własności gospodarstwa rolnego w trybie rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 30.04.2004 r. w sprawie szczegółowych warunków i trybu udzielania pomocy finansowej na uzyskanie rent strukturalnych objętych planem rozwoju obszarów wiejskich.

Obdarowani P. i M. małżonkowie K., na polecenie darczyńców ustanowili nieodpłatnie i dożywotnio na działce gruntu rolnego położonego we wsi D., gmina Z., nr geod. (...) o powierzchni 2.6700 ha, na rzecz B. i G. K. prawo służebności osobistej polegające na swobodnym korzystaniu przez nich z całego domu mieszkalnego, ogrzanego i oświetlonego, korzystaniu ze wspólnego wejścia i korytarza, położonych w darowanym tym aktem budynku mieszkalnym, zapewnili im prawo przyjmowania gości oraz korzystania z garażu. Jednocześnie zagwarantowali im swobodne poruszanie się po całym obejściu przedmiotowej nieruchomości, oraz zapewnili opiekę, pielęgnowanie w czasie choroby i starości, dowiezienie do lekarza w razie potrzeby, wykupienie lekarstw, a po ich śmierci sprawienie pogrzebu odpowiadającego miejscowym zwyczajom.

Razem z pozwaną oraz jej mężem mieszkali syn pozwanej z wcześniejszego związku, a później także ich dzieci - urodzona w dniu (...) córka J. oraz urodzony w dniu (...) syn W.. Nadto razem z nimi mieszkali powodowie, niepełnosprawny drugi syn powodów Ł. K., a do grudnia 2009 r. także córka powodów A. S..

Pozwana razem z mężem zajmowali pomieszczenie na dole domu. W początkowym okresie wspólnego mieszkania pozwana pomagała w prowadzeniu gospodarstwa, zajmowała się także sprzątaniami, gotowaniem dla całej rodziny. Nie dochodziło wówczas do konfliktów pomiędzy powodami a pozwaną. Latem 2007 r. pozwana razem z P. K. zdecydowali się na przeprowadzenie remontu domu i wybudowanie oddzielnego piętra w którym mogliby zamieszkać. Na rozbudowę domu pozwana wraz z mężem zaciągnęli w dniach 14.03.2008 r. oraz 14.10.2008 r. dwa kredyty w łącznej wysokości 20.000 złotych. Pozwana wraz z mężem częściowo wykończyła piętro domu i wyprowadziła się od powodów z dolnego piętra. W tym okresie pogarszały się stosunki pomiędzy pozwaną a jej mężem. Decydujący głos w

zarządzaniu gospodarstwem rolnym należał do powodów. Powód na swoje nazwisko otrzymywał rachunki za energię elektryczną, gdyż P. K. nie przejął części zobowiązań związanych z utrzymaniem nieruchomości. Powodowało to konflikty pomiędzy pozwaną a mężem, w których pozwana zarzucała, że jego rodzice zbyt ingerują w prowadzenie gospodarstwa, a on nie wspiera pozwanej.

Konieczność uregulowania zadłużenia oraz trudna sytuacja majątkowa rodziny spowodowała, że pozwana od 2008 r. rozpoczęła coroczne wyjazdy do pracy we Francji. Przypadały one na okres od końca kwietnia do sierpnia, a później w czasie od maja do sierpnia, w okresie letnich prac polowych w gospodarstwie.

W tym okresie P. K. - bez wiedzy i zgody pozwanej - zaciągnął kredyty na kwoty 7246,00 złotych oraz 1860,91 złotych. Pozwana dowiedziała się o tych umowach kredytowych po powrocie z zagranicy i wówczas P. K. nie miał już pieniędzy.

Po powrotach z zagranicy pozwana zarzucała powodce, że niewłaściwie zajmowała się opieką nad córką J. w czasie jej nieobecności, ponieważ przebywała ona w szpitalu. Dochodziło również do sporów na tle partycypania pozwanej w kosztach utrzymania gospodarstwa rolnego.

Pozwana oraz P. K. uregulowali zadłużenie z kredytu zaciągniętego w Banku Spółdzielczym w Z., a 10.000 zł na ten cel pochodziło z dochodów jakie pozwana uzyskała z pracy za granicą. P. K. nie wywiązał się jednakże z płatności zaciągniętych przez siebie zobowiązań i nie uiszczał składek na ubezpieczenie społeczne rolników. Z powodu istniejących zadłużeń i wszczętej egzekucji komorniczej, powód ustalił z P. K., że zaciągnie kredyt i spłaci zadłużenia syna, natomiast P. K. będzie jemu oddawał pieniądze. Ten sposób rozliczeń pomiędzy ojcem a synem, nie był uzgadniany z pozwaną, albowiem stosunki pomiędzy nią a mężem coraz bardziej się pogarszały.

Częste kłótnie pomiędzy pozwaną i mężem spowodowały, że w listopadzie 2011 r. pozwana wyprowadziła się i przenieśli się do swojej matki oraz wystąpiła z pozwem o rozwód. Pozwana w październiku 2011 r. zawiadomiła również Posterunek Policji w Z. o podejrzeniu popełnienia przez P. K. przestępstwa znęcania się psychicznego i fizycznego nad nią oraz przestępstwa z art. 200 k.k. wobec małoletniej córki J. K., które to postępowanie karne ostatecznie zostało umorzone.

Po opuszczeniu przez pozwaną domu, powodowie przyjeżdżali do pozwanej chcąc zobaczyć się z wnukami w święta Bożego Narodzenia oraz Wielkanocy. Pozwana nie wyraziła zgody na spotkania.

Sąd Okręgowy w Koninie prawomocnym wyrokiem z dnia 18.10.2012 r. w sprawie o sygn. akt I C 1052/10 rozwiązał przez rozwód małżeństwo pozwanej i P. K..

Powodowie pismem z dnia 6.12.2012 r. odwołali darowiznę wobec pozwanej.

Wyrok Sądu Okręgowego w Koninie apelacją zaskarżyli powodowie. Skarżący zarzucili naruszenie przepisów postępowania mające istotny wpływ na treść orzeczenia, tj. art. 233 § 1 k.p.c. polegające na przekroczeniu przez Sąd granicy swobodnej oceny dowodów zgromadzonych w sprawie oraz braku wszechstronnego ich rozważenia, w wyniku czego Sąd dokonał błędnych i sprzecznych z dowodami ustaleń faktycznych polegający na przyjęciu, że zebrany w sprawie materiał dowodowy nie pozwala na przyjęcie, że pozwana dopuściła się względem powodów rażącej niewdzięczności, podczas gdy przeprowadzone dowody prowadzą do wniosku przeciwnego.

W oparciu o te zarzuty skarżący domagali się zmiany zaskarżonego wyroku w pkt. I poprzez zobowiązanie pozwanej do złożenia oświadczenia woli przeniesienia na powodów udziału 1/2 we współwłasności nieruchomości szczegółowo określonych w pozwie. Żądaniem ewentualnym było uchylene zaskarżonego wyroku Sądu I instancji w zaskarżonej części i przekazanie temu Sądowi sprawy do ponownego rozpoznania w tym zakresie. Nadto powodowie wnieśli o zasądzenie zwrotu kosztów pomocy prawnej udzielonej powodom z urzędu przed Sądem II instancji, które nie zostały uiszczone w żadnej części.

Pozwana w odpowiedzi na apelację wniosła o jej oddalenie i zasądzenie kosztów postępowania apelacyjnego.

Sąd Apelacyjny w Poznaniu zważył, co następuje.

Apelacja nie zasługiwała na uwzględnienie. Ustalenia faktyczne poczynione przez Sąd Okręgowy, Sąd Apelacyjny podziela i przyjmuje za własne. Sąd Apelacyjny po przeanalizowaniu niniejszej sprawy podzielił stanowisko Sądu Okręgowego, że nie zostały spełnione określone prawem przesłanki, umożliwiające odwołanie darowizny. Tym samym zarzut przedstawiony przez skarżących w apelacji okazał się nietrafny i z tego względu nie zasługiwał na uwzględnienie.

W ocenie Sądu Apelacyjnego zarzut naruszenia przez Sąd I Instancji reguł swobodnej oceny dowodów tj. art. 233 k.p.c., jest niezasadny. Ocena dowodów polega na poddaniu ich analizie według określonych kryteriów i wyraża się w porównaniu wyników postępowania dowodowego z przedmiotem postępowania dowodowego. Cechą istotną swobodnej oceny dowodów musi być ich bezstronna ocena. Przy ocenie dowodów, tj. ich wiarygodności i mocy, istotną rolę odgrywają zasady doświadczenia życiowego. Wszechstronne rozważenie zebranego materiału dowodowego oznacza uwzględnienie wszystkich dowodów przeprowadzonych w postępowaniu oraz wszystkich okoliczności towarzyszących przeprowadzaniu poszczególnych środków dowodowych, a mających znaczenie dla ich mocy i wiarygodności. Postawienie zarzutu naruszenia art. 233 § 1 k.p.c. nie może polegać na zaprezentowaniu przez skarżącego stanu faktycznego, ustalonego przez niego na podstawie własnej oceny dowodów (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 9 września 2004 roku, II CK 483/03, LEX nr 137575). Podkreślić należy, iż fakt, że strona powodowa jest niezadowolona z wydanego w sprawie rozstrzygnięcia, nie może przesądzać o wadliwości przeprowadzonego w sprawie postępowania dowodowego. Sami skarżący nie sprecyzowali w apelacji, na czym miałyby polegać ewentualne uchybienia Sądu I instancji. Ich zarzuty sprowadzają się jedynie do polemiki z rozstrzygnięciem Sądu Okręgowego.

Sąd I instancji wszechstronnie i wnikliwie ocenił zebrany materiał dowodowy. Treść zawartej w dniu 8 lutego 2007 r. między stronami, w formie aktu notarialnego Rep. A Nr (...), umowy przekazania gospodarstwa rolnego w zamian za uzyskanie renty strukturalnej wskazuje jednoznacznie na to, że powyższa umowa przekazania gospodarstwa rolnego stanowiła umowę darowizny określoną w przepisach art. 888 § 1 k.c. i następnie gdyż zawierała ona bowiem bezpłatne świadczenia powodów kosztem swojego majątku na rzecz pozwanej oraz P. K.. Podkreślenia wymaga, że nie każde działanie lub zaniechanie obdarowanego wobec darczyńcy, które można uznać za nieodpowiednie lub naganne może stanowić podstawę do odwołania darowizny, a ocenę tej przesłanki należy dokonać z uwzględnieniem całokształtu okoliczności sprawy, w tym dotyczących obydwu stron tego stosunku prawnego. Nadto ocena ta musi być dokonana z uwzględnieniem kryteriów obiektywnych a nie jedynie w oparciu o subiektywne odczucia darczyńcy. Dodatkowo należy zaakcentować, że tylko rażąca niewdzięczność obdarowanego wobec darczyńcy upoważnia go do odwołania darowizny. Jest to swoista kara dla obdarowanego, która jest uzasadniona jedynie skrajnych wypadkach. Przepis art. 898 § 1 k.c. nie precyzuje pojęcia niewdzięczności i nie zawiera wskazówek, za pomocą których można byłoby sformułować jakieś generalne elementy tej niewdzięczności. Tym niemniej jest to rozwiązanie szczególne, stosowane wyjątkowo i tylko w uzasadnionych sytuacjach. Zwłaszcza biorąc pod uwagę ochronę prawa własności. Jest to prawo pozostające pod ochroną zarówno przepisów konstytucyjnych, jak i kodeksowych. Z tego względu pozbawienie prawa własności – wbrew woli obdarowanego – jest obwarowane szczególnymi warunkami i nie może być stosowane pochopnie. Jednocześnie pamiętać należy, że troska o prawidłowy układ stosunków międzyludzkich, potwierdzony umową darowizny, stoi wyżej niż dbałość o pewność i bezpieczeństwo obrotu i stosunki kontraktowe. Nadto trzeba mieć na uwadze, że przy dokonywaniu oceny zachowania obdarowanego należy uwzględniać zachowanie darczyńcy. W doktrynie i orzecznictwie zgodnie przyjmuje się, że pojęcie rażącej niewdzięczności wypełnia tylko takie zachowanie się obdarowanego, polegające na działaniu lub zaniechaniu skierowanym bezpośrednio lub nawet pośrednio przeciwko darczyńcy, które oceniając rzecz rozsądnie, musi być uznane za wysoce niewłaściwe i krzywdzące darczyńcę. Dotyczy to przede wszystkim popełnienia przestępstwa przeciwko życiu, zdrowiu lub czci albo mieniu darczyńcy oraz o naruszenia przez obdarowanego spoczywających na nim obowiązków wynikających ze stosunków osobistych (rodzinnych) łączących go z darczyńcą oraz obowiązku wdzięczności. Jak stwierdził Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 04 lutego 2005 r. (I CK 571/04) - niewdzięczność jest rażąca wówczas, gdy ujemne zachowanie się obdarowanego wykazuje znaczny stopień intensywności lub które trwa przez dłuższy czas. Chodzi więc o celowe zachowanie się obdarowanego albo co najmniej o świadome działanie lub zaniechanie po stronie obdarowanego. Obdarowany musi mieć świadomość, że swoim zachowaniem się wywołuje darczyńcy krzywdę lub szkodę majątkową.

Przenosząc powyższe rozważania na grunt rozpoznawanej sprawy nie sposób uznać zachowania pozwanej za rażąco niewdzięczne. Powodowie rażąco niewdzięczność pozwanej wyprowadzali z faktu „nie pracowania pozwanej w domu i w polu, nie opłacania przez pozwaną opłat za energię elektryczną oraz KRUS, zadłużeniu gospodarstwa (...)” - k.53 v. Zachowania te – pomijając, że nie zostały przez powodów wykazane, nie mogą być przede wszystkim uznane za wypełniające znamiona rażącej niewdzięczności. Powodowie nie wykazali takich zachowań pozwanej, które wypełniałyby przesłanki rażącej niewdzięczności. Pod pojęcie „rażącej niewdzięczności” podpadają przede wszystkim przestępstwa skierowane przeciwko życiu, zdrowiu, czci i godności osobistej, a wreszcie przeciwko majątkowi darczyńcy. Cechy rażącej niewdzięczności mogą mieć także inne zachowania wysoce nieprzyjemne kierowane bezpośrednio wobec darczyńcy jak i także w stosunku do osoby jemu bliskiej. W każdym jednak przypadku niezależnie od tego, czy będą to działania, czy zaniechania obdarowanego wymagane jest ujawnienie po jego stronie zamiaru pokrzywdzenia darczyńcy (wyrok z 26 lipca 2000 roku SN, I CKN 919/98). W orzecznictwie ugruntowany jest pogląd, że nie mogą być uznane za rażąco niewdzięczność przykrości i krzywdy czynione impulsywnie, lecz mieszczące się w granicach zwykłych konfliktów życia codziennego (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 5 lipca 2001 r., II CKN 818/00). Same zewnętrzne przejawy zachowania obdarowanego nie są wystarczającą podstawą do ustalenia przesłanki rażącej niewdzięczności. Istotne znaczenie ma więc ustalenie w każdym wypadku motywów i intencji postępowania obdarowanego. O tym czy mamy do czynienia z rażąco niewdzięcznością obdarowanego można zatem przesądzić tylko biorąc pod uwagę całokształt okoliczności dotyczących zarówno darczyńcy jak i obdarowanego (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 4 lutego 2005 r. I CK 571/04). Pojęcie rażącej niewdzięczności odnosi się do takiego zachowania obdarowanego, które było skierowane przeciwko darczyńcy świadomie i w nieprzyjemnym zamiarze. Wyłączone są zatem krzywdy wyrządzone darczyńcy w sposób niezamierzony przez czyny popełnione w uniesieniu lub rozdrażnieniu, spowodowanym zachowaniem się lub działaniem darczyńcy (por. orz. SN z dnia 2 marca 1948 r. k.r. C. 42/48, orz. SN z dnia 29 września 1968 r. III CZP 63/69). Przewidziana art. 898 § 2 k.c. przesłanka niewdzięczności, w stopniu rażącym, ma kwalifikowany charakter, odnoszący się do zachowań, które oceniając rozsądnie, przy uwzględnieniu miernika obiektywnego i subiektywnego, muszą być uznane za wysoce niewłaściwe i krzywdzące darczyńcę, jak na przykład popełnienie przestępstwa przeciwko życiu lub zdrowiu, czci albo mieniu, ciężkie naruszenie obowiązków rodzinnych, naruszenie godności osobistej ze świadomością i w nieprzyjemnym zamiarze. Marginalnie zauważyć można, iż - jak się wydaje - rzeczywistym motywem wystąpienia przez powodów z przedmiotowym roszczeniem był w istocie rozwód pozwanej z synem powodów. Okoliczność ta nie mogła także prowadzić do uwzględnienia powództwa. Formułowane przez powodów pod adresem pozwanej zarzuty negatywnego zachowania względem skarżących, nie nosiły znamion rażącej niewdzięczności, a zatem powództwo słusznie zostało oddalone.

W tych okolicznościach Sąd Apelacyjny uznał, że apelacja powodów okazała się bezzasadna i dlatego ją w całości oddalił na podstawie art. 385 k.p.c. O kosztach postępowania apelacyjnego Sąd orzekł na zasadzie art. 98 k.p.c. w zw. z § 6 pkt. 6 i § 13 pkt. 1 ust. 2 Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu (Dz. U. , Nr 163, poz. 1348 ze zm) zasądzając od powodów na rzecz pozwanej kwotę 2.700 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego pozwanej. Powodowie korzystali z zastępstwa procesowego udzielonego przez będącego adwokatem pełnomocnika, ustanowionego z urzędu, a ponieważ koszty tego zastępstwa nie zostały uiszczone w całości ani w żadnej części, Sąd Apelacyjny na podstawie § 2 ust. 1 i 3, § 6 ust. 1 pkt 6 w zw. z § 13 ust. 1 pkt 2 Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu (tekst jedn.: Dz. U. z 2013 r. poz. 461) przyznał wynagrodzenie pełnomocnikowi powodów tytułem nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej powodom z urzędu w postępowaniu apelacyjnym.

R. Stachowiak J. Futro P. Górecki